

'Alleen mijn waarheid telt'

De vuile was van de familie Havemann

Boeken - 11 maart 2009 - Auteur: Filip Bloem

(11 maart 2009) Het omstreden boek *Havemann* ligt sinds kort weer in de boekhandels - in een gecensureerde versie. In dit boek rekt Florian Havemann op bizarre wijze af met zijn in 1982 overleden vader Robert, de bekende Oost-Duitse dissident. In 2007 werd de eerste druk vrijwel direct uit de handel genomen.

Kinderen van beroemde ouders hebben het niet makkelijk. Florian Havemann (1952) kan erover meepraten. Tot voor kort stond hij vooral te boek als 'zoon van' en als weinig succesvol kunstenaar. Nu heeft hij een van de grootste literaire vadermoorden op zijn naam staan.

Zijn vader Robert (1910-1982) genoot dankzij zijn verzetsverleden aanvankelijk veel aanzien in de DDR, maar viel in 1964 in ongenade. Net als zijn boezemvriend, de zanger en dichter Wolf Biermann, ontwikkelde Havemann zich tot een scherp criticus van de DDR. Hij bleef zichzelf wel als communist beschouwen.

In dit dissidente milieu groeide de jonge Florian op, die zelf opzien baarde toen hij in 1968 met enkele vrienden tegen de inval in Tsjechoslowakije protesteerde. Hij belandde in de gevangenis, maar kwam met dank aan zijn beroemde achternaam al snel weer vrij. In 1971 vluchtte hij met zijn vriendin naar West-Duitsland.

Wolf Biermann

In het beroemde en beruchte lied 'Enfant perdu' schildert Wolf Biermann hem daarop af als een mislukkeling, die met zijn vlucht niet alleen het socialisme maar ook zijn vader heeft verraden.

Enmaal in het Westen ging de jonge Havemann studeren en verdiende hij de kost als vakkenvuller en schoonmaker. Daarnaast timmerde hij zonder veel succes aan de weg als decorbouwer, schilder, componist en toneelschrijver. Het curriculum vitae op zijn (niet meer actuele) website bevat een lange lijst van niet uitgevoerde toneel- en muziekprojecten.

In 1999 haalde hij de pers toen hij op voorspraak van de postcommunistische partij PDS werd benoemd tot lekenrechter bij het Verfassungsgericht van Brandenburg. Begin dit jaar kondigde hij aan voor Die Linkspartei de Bondsdag in

te willen.

93 procent Havemann

Dat het tussen Robert en zijn jongste zoon niet boterde, was al langer bekend. Al in 1978 publiceerde Florian een vernietigend essay over zijn vader in *Der Spiegel*. Dat bleek nog maar een slap voorproefje van het in 2007 verschenen *Havemann*.

In bijna elfhonderd pagina's schetst Florian een ontluisterend beeld van zijn vader, voor velen hét gezicht van de Oost-Duitse oppositie, maar voor hem een leugenachtige man, een drankorgel en een ziekelijke rokkenjager. Het boek lijkt nog het meest op een mengsel van (auto-)biografie, karaktermoord en uitgeschreven verslagen van sessies bij de psychiater.

Met een nietsontziende openhartigheid doet Havemann, tot verbijstering van recensenten en betrokkenen, verslag van zijn familiegeschiedenis, inclusief allerlei pijnlijke details zoals de suggestie dat zijn vader er een incestueuze relatie met zijn zus op nahield.

Heel wat personen die in het boek voorkomen tekenden bezwaar aan, onder wie Havemanns broer Frank, zijn zus Sybille en zijn oude vlam Nina Hagen. Ook Joachim Sauer protesteerde. Over de echtgenoot van Angela Merkel schrijft Havemann ten onrechte dat die nog in de DDR professor is geworden.

Het boek werd al snel uit de handel genomen en in juni 2008 werden Havemann en zijn uitgeverij zelfs veroordeeld tot het betalen van twintigduizend euro smartengeld aan een anonieme klaagster. In de herdrukken is 93 procent van het originele manuscript overeind gebleven, de rest is onleesbaar gemaakt.

Indiscrete ooggetuige

Rancune en wrok mogen dan geen fraaie gevoelens zijn, ze zijn vaak een goede bondgenoot van de historicus. Waar zou de geschiedschrijving zijn zonder indiscrete ooggetuigen? Dat roept de vraag op wat voor nieuwe inzichten *Havemann* te bieden heeft. Dat Robert een uiterst dominante persoonlijkheid had, vaker naar de fles greep dan goed voor hem was en dwangmatig achter jonge vrouwen aanzat, moet voor zijn kinderen geen pretje zijn geweest. Historisch relevant zijn zulke menselijke zwaktes echter niet.

Dat zit anders met Florians versie van de verbanning van Wolf Biermann. Hem werd in 1976 tijdens een tournee door West-Duitsland het Oost-Duitse staatsburgerschap ontnomen, waardoor hij niet meer naar de DDR kon terugkeren. Zoon Havemann gaat uitgebreid in op de volgens hem wijdverspreide geruchten dat Biermann op de hoogte zou zijn geweest van zijn aanstaande verbanning.

Niemand minder dan Margot Honecker, de first lady van de DDR, met wie Biermann ook nog een affaire moet hebben gehad, zou hem hebben ingelicht.

Hoe dat te rijmen valt met het feit dat het inmiddels overvloedige onderzoek naar Biermanns *Ausbürgerung* nauwelijks aanknopingspunten voor deze hypothese biedt, wordt in het midden gelaten. Hier wreekt zich dat het Florian Havemann uitdrukkelijk niet om een historisch accurate reconstructie van zijn familiegeschiedenis gaat. Feiten, zo laat hij herhaaldelijk weten, interesseren hem niet. Het gaat erom hoe hij het beleefd heeft, inclusief alle roddels die toen de ronde deden, of ze nu op waarheid berusten of niet.

Leven in de DDR

Wat het boek bij vlagen toch de moeite waard maakt, zijn de indringende miniatuurtjes van het leven in de DDR. Havemann schrijft in een zoekende, tastende stijl die velen op de zenuwen zal werken. Maar tussen de talloze uitwijdingen en herhalingen liggen fraaie anekdotes verscholen, zoals die over een ruzie tussen zijn vader en Biermann over de al dan niet religieuze symboliek op één van zijn, Florians, schilderijen.

Fascinerend is ook Havemanns relaas van zijn ontmoeting met de tegendraadse toneelschrijver Heiner Müller op kerstavond 1969, ergens op een ijskoud S-Bahn-perron in Oost-Berlijn. Op zulke momenten geeft Havemann een uniek inkijkje in de wereld van de Oost-Duitse oppositie en culturele elite.

Zo'n blik achter de schermen geeft ook een indruk van het boek dat Florian Havemann had kunnen schrijven, als zijn familiecomplexen hem niet zo in de weg hadden gezeten.

- Florian Havemann: 'Havemann'
Suhrkamp Verlag, 1091 pagina's, € 28,00
ISBN: 978-3-518-06941-7

Filip Bloem is historicus en verbonden aan het Verzetsmuseum Amsterdam en het Tsjechisch Centrum.

Zie ook:

[Duitse recensies 'Havemann'](#)

[Website Florian Havemann](#)

['Enfant perdu' van Wolf Biermann op youtube](#)

[Het artikel uit 1978 van zoon Havemann over zijn vader in 'Der Spiegel'](#)

Afbeeldingen:

Boekcover: [Suhrkamp Verlag](#)

Robert Havemann: [Wikipedia.org](#)

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](#).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/2521/alleen-mijn-waarheid-telt>